

Schuldeisers in het nauw

J.J.L. BOUDEWIJN*

Tijdens het afgelopen Europees voetbalkampioenschap bleek weer eens dat wij, Nederlanders, van nature sympathie voelen voor de underdog. De teams van Wales en IJsland konden meer op onze plaatsvervangende support rekenen dan de finalisten Portugal en Frankrijk. Steun voor de zwakkere partij heeft iets nobels in zich. Zeker maatschappelijk gezien is het ook goed dat er aandacht uitgaat naar de minderbedeelden. En dus wordt aan de belangen van schuldenaren – die misschien een steuntje in de rug nodig hebben – doorgaans aanzienlijk meer aandacht besteed dan aan de belangen van schuldeisers, van wie kennelijk wordt aangenomen dat ze hun eigen boontjes wel kunnen doppen.

1. Veel zorg om schuldenaren

Ik kan dat illustreren met een willekeurige greep uit de onderwerpen in de wekelijkse nieuwsbrief van mijn beroepsorganisatie, de KBvG, die ik op 7 juli 2016 in mijn mailbox aantrof: 'Antwoord op Kamervragen over het bericht "Gemeenten helpen jongeren met schulden"',¹ 'Antwoord op Kamervragen over de plannen om mensen met zware schulden geen rekeningen te laten betalen',² 'Preventie en bestrijding van stille armoede en sociale uitsluiting',³ 'Aanpak van problematische schulden',⁴ 'Adviesaanvraag aan de SER over terugdringen armoede onder kinderen',⁵ 'Kamervragen over het bericht dat steeds meer ouderen door armoede in de cel belanden na een verkeersboete',⁶ 'Stemmingen moties Armoede en Schuldenbeleid',⁷ 'Evaluatie wet gemeentelijke schuldhulpverlening'.⁸ En dat is een nog niet eens volledige opsomming van alle aandacht die politiek Den Haag in één week tijd heeft besteed aan de positie van schuldenaren. Ter voorkoming van misverstanden: niemand vindt meer dan ik dat schuldenaren in een problematische schuldensituatie hulp en ondersteuning moeten krijgen bij het oplossen daarvan en dat te allen tijde hun bestaansminimum gewaarborgd dient te blijven. Maar ik denk dat het

huidige instrumentarium aan regelgeving daartoe volstaat.

Wat mij echter zorgen baart is dat de positie van schuldeisers vandaag de dag volstrekt onderbelicht blijft terwijl ook hun belangen in het gedrang zijn. Het lijkt soms wel dat een van de belangrijkste uitgangspunten van het recht steeds vaker en ook steeds gemakkelijker wordt losgelaten. Namelijk het uitgangspunt dat je afspraken moet nakomen. Want afspraak is afspraak, zeggen wij toch? Een beginsel dat we onder het adagium *pacta sunt servanda* al kennen uit het Romeinse recht. En ook in ons oude Burgerlijk Wetboek was dit principe tekstueel stevig verankerd: 'Alle wettiglijk gemaakte overeenkomsten strekken dengenen die dezelve hebben aangegaan tot wet', zo sprak art. 1374 lid (oud) BW nog klare taal. In het huidige burgerlijk wetboek is een vergelijkbare duidelijke tekst niet terug te vinden. We moeten het nu doen met art. 6:248 lid 1 BW, waarin staat:

'Een overeenkomst heeft niet alleen de door partijen overeengekomen rechtsgevolgen, maar ook die welke, naar de aard van de overeenkomst, uit de wet, de gewoonte of de eisen van redelijkheid en billijkheid voortvloeien.'

En dat betekent dat als we het op enig moment met zijn allen gewoon gaan vinden dat een schuld niet hoeft te worden terugbetaald of als we het in strijd met de eisen van redelijkheid en billijkheid achten dat een schuldeiser aandringt op betaling van hetgeen hem toekomt, een schuldeiser nakoming van de gemaakte afspraken niet meer kan afdwingen. Zo ver zijn we nog niet. Maar het lijkt wel meer en meer die kant op te gaan.

* Mr. J.J.L. Boudewijn is gerechtsdeurwaarder bij Van der Hoeden/Mulder te Amsterdam, lid van de Kamer voor Gerechtsdeurwaarders en redacteur van dit tijdschrift.

1. Antwoord op Kamervragen van staatssecretaris Klijnsma (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) d.d. 4 juli 2016 (*Aanhangsel Handelingen II* 2015/16, 3024, 2016Z10304).
2. Antwoord op Kamervragen van staatssecretaris Klijnsma (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) d.d. 4 juli 2016 (*Aanhangsel Handelingen II* 2015/16, 3026, 2016Z10174).
3. Brief van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 1 juli 2016 (*Kamerstukken II* 2015/16, 24515, 360).
4. Aanpak van problematische schulden, publicatie van de Algemene Rekenkamer op 30 juni 2016 aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer.
5. Adviesaanvraag d.d. 30 juni 2016 namens het kabinet van (alweer) de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
6. Vragen van Kamerlid Kooiman (SP) aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie d.d. 4 juli 2016 (*Kamerstukken II* 2015/16, 2016Z13751).
7. *Handelingen II* 2016/16, 92, d.d. 7 juni 2016 (gepubliceerd op 30 juni 2016), waarbij over maar liefst 13 moties op dit onderwerp werd gestemd.
8. Brief van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 27 juni 2016, *Kamerstukken II* 2015/16, 34509, 1.

2. Wordt niet betalen gewoon en incasseren onfatsoenlijk?

Steeds vaker moet mijn kantoor, als gemachtigde optredend in kantonprocedures, uitleggen waarom wij eigenlijk tot dagvaarding zijn overgegaan. Het simpele antwoord 'omdat er sprake is van betalingsverzuim en de schuldenaar ondanks herhaalde aanmaning niet is overgegaan tot betaling', blijkt lang niet meer altijd te volstaan.⁹ Dat geldt vooral sinds de verhogingen van de griffierechten en dan met name bij kleinere vorderingen. Aan de ene kant is die vraag begrijpelijk, aan de andere kant heeft de schuldeiser ook niet om de verhoging van die griffierechten gevraagd. Reeds uit het enkele feit dat de schuldeiser toch bereid is gebleken deze investering te willen doen, zou de kantonrechter kunnen afleiden dat de schuldeiser kennelijk geen andere mogelijkheid meer zag om de vordering nog te innen, anders zou wel voor die goedkopere oplossing zijn gekozen.

Dat in de rechtspraak het gevoel overheerst dat die hoge kosten vooral zielig zijn voor de schuldenaar en dat de schuldeiser als de veroorzaker daarvan moet worden gezien, blijkt mede uit een recente column van insolventie- en kortgedingrechter M. Verhoeven in het *NRC*.¹⁰ Ook deze rechter verwijt het kennelijk primair aan de schuldeiser, of beter gezegd de gerechtsdeurwaarder die handelt in opdracht van een schuldeiser, dat de kosten zo zijn opgelopen, daarbij strooiend met weinig rechterlijke terminologie als 'kostensmijterij', 'uitperser' en 'vorkenschrijverij'. De auteur vindt het nog wel alleszins redelijk dat de schuldeiser voor een vordering van € 76,94, ter zake van een bestelling bij een internetwinkel, een bedrag ad € 218,85 aan proceskosten heeft gemaakt.¹¹ Dus de schuldeiser heeft dan inmiddels al minstens drie keer het bedrag uitgegeven van wat zijn oorspronkelijke vordering was.

Dat betekent dat de deurwaarder niet de opdracht had om € 76 te innen, zoals de titel van de column insinueert, maar bijna € 300. Bovendien zal Verhoeven als rechter weten dat de executie niet kan plaatsvinden, dan na betekening van de executoriale titel (zie art. 430 lid 3 Rv, kosten € 77,75¹²). En dus had de deurwaarder al ruim € 375 te incasseren op het moment dat hij met de executie kon beginnen. Nu verdere informatie over het executietraject niet wordt gegeven (Hoelang heeft dit geduurd? Heeft de schuldenaar steeds openheid van zaken gegeven? Zijn er betalingsregelingen getroffen en al dan niet nagekomen enz.) durf ik geen defini-

tief oordeel te vellen over de (on)redelijkheid van de gemaakte executiekosten. Gezien de genoemde bedragen zou het echter wel eens kunnen gaan om een derdenbeslag en een beslag op roerende zaken, plus de wettelijk verplichte overbetekeningen daarvan aan de debiteur. De kosten van ambtshandelingen liggen immers vast in het Besluit tarieven ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders en zijn onafhankelijk van de vraag of er beslag wordt gelegd voor een kleine of een hele hoge vordering. Voorshands lijken deze kosten dus zeker niet te duiden op excessieve executiemaatregelen. Het is hoe dan ook onjuist om een dergelijk oordeel – en dan nog wel in zulke krasse bewoordingen – louter en alleen te baseren op de verhouding van de executiekosten tot de (oorspronkelijke) hoofdsom, zoals Verhoeven doet.

Gelukkig heeft de Kamer voor Gerechtsdeurwaarders meer verstand van zaken. In een uitspraak van 12 april 2016 waarin een gerechtsdeurwaarder ervan werd beschuldigd buiten proportionele executiekosten te hebben gemaakt oordeelt de tuchtrechter als volgt:

'In tegenstelling tot hetgeen klager in zijn klaagschrift stelt dient niet te worden gekeken of de gemaakte kosten in verhouding staan tot de hoofdsom. Als dat wel het geval zou zijn, zouden kleinere vorderingen als de onderhavige in het geheel niet meer geïncasseerd kunnen worden. Executie- en proceskosten bestaan uit vaste bedragen, waarop de gerechtsdeurwaarder geen invloed kan uitoefenen. Pas wanneer de kosten onnodig zijn gemaakt, is er sprake van tuchtrechtelijk laakbaar handelen, maar dat kan in deze zaak niet uit de overgelegde producties worden opgemaakt.'¹³

Jammer genoeg zal deze wijze uitspraak van de Kamer voor Gerechtsdeurwaarders een veel kleiner lezerspubliek bereiken dan de column in het *NRC*, zodat bij velen toch weer het onjuiste beeld zal blijven hangen van de gerechtsdeurwaarder die zich verrijkt ten koste van een arme schuldenaar.

3. Intermezzo: nog meer bescherming voor de schuldenaar?

En omdat de politiek vandaag de dag zich ook meer laat leiden door een provocerende opinie in de krant dan door gedegen feitenkennis, draagt dit soort stemmingmakerij er mede toe bij dat de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nu kennelijk nog een stap verder wil gaan en het onder omstandigheden

9. Zie in die zin bijvoorbeeld Rb. Zeeland-West-Brabant 9 juli 2014, ECLI:NL:RBZWB:2014:6273, maar ik kom het in de praktijk vaker tegen.
10. Matthieu Verhoeven, 'Hoe kan een deurwaarder € 570 vragen om € 76 te innen?', *NRC Handelsblad* 8 juni 2016.
11. Dat zullen dan de toegewezen proceskosten zijn. Bepaald niet valt uit te sluiten dat de daadwerkelijke proceskosten voor de schuldeiser hoger zijn geweest. Het geliquideerde salaris gemachtigde zal immers bij een dergelijke hoofdsom slechts € 30 hebben bedragen en of de gemachtigde van de schuldeiser de procedure voor dat schamele tarief heeft kunnen voeren is een vraag die de auteur in de column onbeantwoord laat.
12. Prijspeil Besluit tarieven ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders 1 januari 2016, dat geldt ook voor de kosten van ambtshandelingen elders in dit artikel vermeld. Een prijspeil waarvan uit recent onderzoek overigens is gebleken dat dit 16 tot 33% onder(!) de kostprijs ligt, zie de brief van de Minister van Veiligheid en Justitie van 13 juli 2016 (kenmerk 778198) waarbij hij het Eindrapport onderzoek kostprijs ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders van het WODC/Cebee aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. In welke brief de minister overigens direct aangeeft dat hij niet van plan is om voor 2018 iets aan de tarieven van de gerechtsdeurwaarders te doen, zodat de gerechtsdeurwaarders kennelijk vooralsnog onder de kostprijs zullen moeten blijven werken.
13. ECLI:NL:TGDKG:2016:55.

zelfs een halfjaar lang wil verbieden om een schuldenaar nog op zijn betalingsverplichtingen te wijzen.¹⁴ Iedereen met ook maar een greintje verstand van incasso weet waar het toe leidt als je de teugels laat vieren: een verslapping van de betalingsmoraal. Er zal dus een halfjaar niet of althans minder worden afgelost en waarschijnlijk zullen er ook eerder nieuwe schulden worden gemaakt. De opvatting van de staatssecretaris 'Het Moratorium schort niet het afbetalen van schulden op, maar enkel de incasso', komt op mij tamelijk naïef over.¹⁵

Ook het moment waarop de staatssecretaris met dit ingrijpende voorstel komt is voor mij onlogisch. Namelijk nog maar een halfjaar na de invoering door de beroepsgroep van de gerechtsdeurwaarders van het digitale beslagregister.¹⁶ Door de verplichte raadpleging van dit register bij dagvaarding, krijgt de deurwaarder inzage in reeds liggende beslagen ten laste van de schuldenaar. Als daaruit blijkt dat de vordering niet binnen drie jaar betaald kan worden, mag de deurwaarder niet tot dagvaarding overgaan tenzij de opdrachtgever hem dat desondanks uitdrukkelijk vraagt. Dan geldt alsnog de ministerieplicht van de gerechtsdeurwaarder. Waarom niet eerst afwachten of door de invoering van dit register niet al veel van de pijnpunten van de staatssecretaris worden weggenomen? Of nog veel belangrijker: waarom gaat de overheid niet eerst zelf deelnemen aan het beslagregister door daarin ook fiscale beslagen en inhoudingen te registreren? Want die gegevens ontbreken nu. Waardoor de kans reëel is dat een gerechtsdeurwaarder een dure gerechtelijke procedure start in gevallen waarin later – bij beslaglegging – blijkt dat er een grote, preferente belastingschuld is, waardoor de vordering, inclusief de reeds door de schuldeiser gemaakte kosten, niet verhaald kan worden.

Waarom ook worden niet de te verwachten positieve effecten van de verdere uitrol van VISH (Verwijsindex Schuldhulpverlening) afgewacht? Steeds meer gemeenten nemen deel aan VISH, een gezamenlijk initiatief van de KBvG en de NVVK waardoor de gerechtsdeurwaarder bij de noodzakelijke adrescontrole voorafgaand aan de dagvaarding kan zien dat een schuldenaar zich reeds heeft aangemeld bij schuldhelpverlening. Ook dat signaal doet veel schuldeisers besluiten om van een dure procedure af te zien en eerst af te wachten of er via schuldhelpverlening een oplossing bereikt kan worden. Het moratorium dat de staatssecretaris voorstaat zou dan voornamelijk nog betrekking kunnen hebben op schuldenaren én die niet bekend zijn bij schuldhelpverlening én ten laste van wie er ook nog geen beslagen op het inkomen zijn geregistreerd. Je kunt je afvragen of dat dan wel schuldenaren zijn die zich in een problematische schuldensituatie bevinden. En dat is toch de categorie mensen voor wie een dergelijk moratorium bedoeld is. Bovendien beschikken

alle schuldenaren sowieso ook nu al over het instrumentarium van titel III van de faillissementswet (Schuldsaneringsregeling natuurlijke personen) waardoor ontruiming, afsluiting van gas-, water- en licht (art. 287b Fw) en andere dwangmaatregelen (art. 287 lid 4 Fw) voorkomen kunnen worden, als een schuldeiser daar al niet vrijwillig van af wil zien. En ook kan een onwillige schuldeiser reeds nu worden gedwongen om een redelijk kwijtingsvoorstel te accepteren, art. 287a Fw.

4. Hoge kosten van invordering

Terug naar het punt van de kosten van invordering. Want zowel de in mijn ogen misplaatste column in het NRC als de terechte uitspraak van de Kamer voor Gerechtsdeurwaarders, duidt mijns inziens wel op een probleem: het is in Nederland te duur geworden om kleinere vorderingen te incasseren. Om nogmaals terug te grijpen op de bedragen genoemd in de column in het NRC: alhoewel de betrokken deurwaarder er niks aan kon doen, denk ik dat iedereen die kosten gevoelsmatig te hoog vindt in relatie tot de oorspronkelijke vordering. Zou het om een vordering van bijvoorbeeld € 10 000 zijn gegaan, dan waren de incassokosten en de proceskosten wel wat hoger geweest, maar zouden de executiekosten tot op de cent hetzelfde zijn gebleven. En dan zouden daar heus geen Kamervragen over zijn gesteld. Probleem is dus dat de incasso van kleinere vorderingen te duur is geworden. En dat is niet slechts een probleem voor de schuldenaren, maar ook en zelfs in eerste instantie voor de schuldeisers. Want de schuldeiser moet die kosten eerst maken, alvorens hij kan proberen om deze (indien en voor zover door de rechter toegewezen) op de schuldenaar te verhalen.

En behalve te duur is het mijns inziens ook te ingewikkeld geworden om onbetwiste vorderingen te incasseren, waardoor het verschil tussen gelijk hebben, gelijk krijgen en gelijk halen almaar groter wordt. Daarbij neem ik met 'gelijk hebben' tot uitgangspunt dat de schuldeiser een rechtens harde vordering heeft. Zijn 'gelijk krijgen' doet de schuldeiser vervolgens bij de rechter, die in een vonnis 'in naam van de Koning' uitspreekt dat de schuldeiser inderdaad recht heeft op zijn geld. Het 'gelijk halen' doet de schuldeiser vervolgens via de gerechtsdeurwaarder, die het vonnis ten uitvoer legt op vermogensbestanddelen van de schuldenaar. Dat is de theorie. Nu de praktijk.

5. Buitengerechtelijke incassokosten

Geeft een schuldenaar als het om betaling gaat niet thuis, dan wordt het voor de schuldeiser al gauw een vervelende kwestie. Zo zal de schuldeiser bijvoorbeeld graag de kosten die hij moet maken om zijn schuldenaar tot betaling te bewegen willen verhalen. Maar de consument-schuldenaar heeft in ieder geval recht op

14. De bedoelde column heeft geleid tot Kamervragen van Recourt en Yücel (PvdA) d.d. 10 juni 2016, *Kamerstukken II* 2015/16, 2016Z11762; Conceptbesluit Breed moratorium dat tot 4 juli 2016 ter consultatie op Overheid.nl heeft gestaan.

15. In antwoord op Kamervragen, zie noot 2.

16. Verordening Digitaal beslagregister voor gerechtsdeurwaarders, *Stcrt.* 2015, 39706.

één gratis brief. Zie art. 6:96 lid 6 BW. En wil je de verdere buitengerechtelijke kosten wel verhalen, dan moet je heel goed weten aan welke eisen die gratis brief moet voldoen. Niet alleen moet de schuldenaar, die dus al te laat is met betalen, nog veertien dagen de tijd krijgen om alsnog te betalen (vandaar dat doorgaans wordt gesproken over de 14-dagenbrief) maar ook moet je hem precies schrijven hoeveel kosten hij daarna dan wel te betalen krijgt en of hij daar al dan niet ook BTW over moet betalen. En denk daar niet te gemakkelijk over, want als je dan bijvoorbeeld schrijft dat 'betaling binnen veertien dagen na heden moet geschieden', dan heb je het wetsartikel volgens het Gerechtshof Den Haag toch echt verkeerd begrepen. Je had natuurlijk moeten schrijven 'binnen veertien dagen na ontvangst van deze aanmaning'.¹⁷ En omdat je als schuldeiser nooit precies weet wanneer de schuldenaar jouw aanmaning ontvangt, weet je dus ook niet precies wanneer de veertiendagentermijn begint te lopen. Tenzij je de brief aangetekend met bewijs van ontvangst verstuurt natuurlijk. Maar dan wordt de brief die voor de schuldenaar sowieso gratis is, voor de schuldeiser toch alweer een behoorlijk dure grap. Misschien dat je er toch goed aan doet, want als de schuldenaar later bij de rechter beweert dat hij jouw 14-dagenbrief nooit heeft ontvangen, dan loop je een groot risico dat de incassokosten voor jouw rekening blijven omdat jij als schuldeiser nou eenmaal niet kan volstaan met te bewijzen dat je een aanmaning hebt verstuurd, maar ook zal moeten bewijzen dat de schuldenaar die heeft ontvangen. Voor de gemiddelde lezer van dit tijdschrift zal dit alles waarschijnlijk niets nieuws zijn, maar voor partijen die niet min of meer structureel als schuldeiser actief zijn, is dit allerm minst gesneden koek en is de kans groot dat het met de allereerste incassobrief al misgaat.

Als het aan de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ligt wordt het binnenkort dus nog lastiger, want dan zal je, voordat je een aanmaning verstuurt, eerst moeten nagaan of op jouw schuldenaar geen breed moratorium van toepassing is. In dat geval mag je van de staatssecretaris namelijk zes maanden lang niet eens sommeren tot betaling van het geld waar je al zo lang op zit te wachten.¹⁸

6. Gerechtelijke kosten

En dat was dan nog maar de eerste fase van het incassotraject. Als er ook na het versturen van de nodige aanmaningen nog altijd niet betaald is en je wilt daarom de rechter om een veroordelend vonnis vragen, dan dreigt het – kosten en baten afwegende – al gauw een onrendabele kwestie te worden. Heb je bijvoorbeeld € 750 tegoed van je schuldenaar dan bedragen de proceskosten bij verstek of erkenning: € 77,75 (dagvaarding) + € 471 (griffierecht) + € 100 (salaris gemachtigde) = € 648,75. Het is dan wel te hopen dat je een partij weet te vinden die tegen genoemd salaris gemachtigde jouw

belangen in rechte wil behartigen. Bij een verstekzaak lukt dat vaak nog wel, maar wordt er verweer gevoerd (ook al is dat een flauwekul verweer) dan wordt het toch al vaak een stuk lastiger. Voor het schrijven van een conclusie van repliek of het bijwonen van een partijencomparitie wordt immers slechts € 100 extra aan salaris gemachtigde toegewezen. Vaak zullen de kosten van juridische bijstand in zo'n geval hoger zijn, maar je hoeft er niet op te rekenen dat de schuldenaar die kosten volledig aan jou moet vergoeden, want dat past nu eenmaal niet in de Nederlandse systematiek van proceskostenveroordelingen. En dus weet je nu al zeker dat je nooit de volledige € 750 zal ontvangen waar je eigenlijk recht op had.

En even terzijde, over het meten met twee maten gesproken: het liquidatietarief salaris gemachtigde is sedert 1 april 2005 niet meer aangepast, zelfs niet geïndexeerd. Het griffierecht bedroeg in 2005 voor een vordering van € 750 zoals in mijn voorbeeld € 146, en nu dus € 471. Waar de overheid inmiddels meer dan drie keer zoveel aan een gerechtelijke procedure verdient, is de tegemoetkoming die de schuldeiser krijgt in door hem gemaakte kosten van rechtsbijstand (want daar komt het liquidatietarief in feite op neer) inmiddels substantieel lager geworden, nu daarbij op geen enkele wijze rekening wordt gehouden met de inflatie over de afgelopen elf jaar(!).

7. Executiekosten

De schuldeiser die doorzet en een veroordelend vonnis verkrijgt kan een beroep doen op een gerechtsdeurwaarder om dan toch eindelijk betaling af te dwingen. Want laten we ook het tijdsverloop niet vergeten. Je bent inmiddels wel een maand of drie (uitgaande van een beperkt incassotraject gevolgd door een verstekprocedure) verder of zelfs minimaal een halfjaar als de schuldenaar in rechte verweer heeft gevoerd.

Dan zal het nu wel gauw goed komen, zo zal de arge-loze schuldeiser denken. Wettelijke bepalingen zullen hem in die verwachting sterken. Zoals art. 3:276 BW waarin nog altijd staat dat een schuldeiser zijn vordering kan verhalen op alle goederen van zijn schuldenaar. En ook art. 6:29 BW klinkt hoopvol: de schuldenaar mag niet zonder toestemming van de schuldeiser in termijnen betalen. Er moet nog slechts één hobbeltje worden genomen, art. 430 Rv: de gerechtsdeurwaarder mag pas beslag leggen nadat het vonnis aan de schuldenaar is betekend. Kosten: € 74,83. En eerlijk is eerlijk, soms komen de hooggespannen verwachtingen van de schuldeiser ook uit. Alle gerechtsdeurwaarders kennen wel de voorbeelden van zaken waarin na betekening van het vonnis bankbeslag wordt gelegd en uit de verklaring van de bank blijkt dat de schuldenaar een batig saldo op zijn rekening heeft staan, waarmee de vordering probleemloos wel vier keer betaald kan

17. Hof Den Haag 7 juli 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1896. En dat het allemaal niet zo eenvoudig is blijkt ook wel uit het feit dat er over deze materie recentelijk wederom prejudiciële vragen aan de Hoge Raad zijn gesteld, zie Rb. Midden-Nederland 23 maart 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:1575, na eerder: HR 13 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1405.

18. Zie hiervoor, noot 2.

worden. In die gevallen blijft het slechts een raadsel waarom de schuldenaar niet al veel eerder zijn schuld had ingelost, maar heeft gekozen voor hardnekkig stilzwijgen.

Maar vaak is verhaal ook veel moeilijker te vinden. Dan volgt na betekening van het vonnis een loonbeslag (dat moet worden overbetekend), maar blijkt op het inkomen reeds een preferent beslag van de belastingdienst te liggen. Een bankbeslag (dat eveneens overbetekend moet worden) treft dit keer geen batig saldo. En als de deurwaarder vervolgens beslag op de inboedel wil leggen, dan ziet die er op het oog nog wel aardig uit, maar adviseert de gerechtsdeurwaarder toch om maar niet tot verkoop over te gaan, maar om de thans uiteindelijk door de schuldenaar voorgestelde betalingsregeling van € 50 per maand te accepteren, omdat het doorzetten van de verkoop waarschijnlijk meer kost, dan wat de executoriale verkoop zal opleveren. En dan zijn de kosten inmiddels dus toch alweer flink verder opgelopen. Het is dus niet zo gek dat er voor lagere vorderingen, laten we zeggen onder de € 1000 steeds minder geprocedeerd (en geëxecuteerd) wordt. In plaats van deze vordering te verhalen op de wanbetalende schuldenaar wordt de vordering afgeboekt en wordt – naar we mogen aannemen – het verlies afgewenteld op u en mij. De mensen die hun rekeningen wel betalen.

8. Toegang tot de rechter in het geding?

Anders dan voor de problemen waarmee schuldenaren geconfronteerd worden, beluister ik voor dit schuldeisersprobleem eigenlijk helemaal geen aandacht in politiek Den Haag. Terwijl dit toch een fundamenteel rechtsbeginsel raakt, namelijk de onbelemmerde toegang tot de rechter. Natuurlijk, in principe is die toegang er wel. Maar als de kosten daarvan het belang van de oorspronkelijke vordering (soms aanzienlijk) overstijgen en volledig verhaal van die kosten op de wanbetaler sowieso niet mogelijk is, kan je je afvragen of de toegang tot de rechter nog wel een reële optie is. Gezien het al jarenlang teruglopen van het aantal handelszaken bij de afdelingen kanton van de rechtbanken denk ik dat deze tendens in de praktijk al waarneembaar is.¹⁹ En het gevaar daarvan is ook evident: schuldeisers die andere methoden gaan gebruiken om hun vordering te incasseren. Als de koninklijke route via rechter en gerechtsdeurwaarder te duur wordt, dan sturen we ome Joop van hier schuin aan de overkant met zijn zwarte band karate vanavond wel even langs bij onze schuldenaar om hem 'vriendelijk' te vragen nu eigenlijk zijn rekening eens te betalen: snel, goedkoop, effectief.

Om dit te voorkomen is het de hoogste tijd dat er serieus wordt nagedacht over een aanzienlijk eenvoudiger (lees: goedkoper) invorderingstraject voor onbetwiste geldvorderingen. Misschien om te beginnen alleen voor kleinere vorderingen, bijvoorbeeld tot € 2500,

omdat het probleem daar, zoals hiervoor aangegeven, het meest voelbaar is. Juist om de door mij genoemde redenen is er al een Europese betalingsbevelprocedure voor grensoverschrijdende zaken. Waarom is er niet iets dergelijks voor binnenlandse incasso's? In Duitsland werkt het Mahnverfahren al sinds jaar en dag naar tevredenheid en overigens niet alleen voor kleine vorderingen. Als met een dergelijke procedure griffierechten en kosten van rechtsbijstand kunnen worden geminimaliseerd, dan heeft zowel schuldenaar als schuldeiser daar baat bij.

De Nederlandse civiele rechtspraak functioneert in mijn ruim vijftientwintigjarige praktijkervaring, ondanks alle bezuinigingen nog steeds heel goed daar waar het gaat om het beslechten van daadwerkelijke geschillen. Maar een incassozaak betreft vaak helemaal geen geschil. Zie ook het enorme aantal verstekzaken. De schuldenaar weet doorgaans heel goed dat hij moet betalen en wat hij moet betalen. Maar hij kan of wil dat niet of is gewoon slordig in het bijhouden van zijn administratie. Met dergelijke kwesties hoeft de rechterlijke macht zich helemaal niet bezig te houden. Stel duidelijke regels over welke buitengerechtelijke en gerechtelijke invorderingskosten de schuldenaar moet betalen en geef dan, in beginsel zonder rechterlijke toetsing, op snelle en eenvoudige wijze een gerechtelijk betalingsbevel af met executoriale kracht. Zodra de schuldenaar daartegen – binnen redelijke termijnen – bezwaar aantekent, kan alsnog een procedure op tegenspraak volgen ten overstaan van de rechter, maar als het aantal verstekzaken daarvan een indicatie vormt – en waarom zou dat niet het geval zijn – dan zal dit maar in zeer beperkte mate het geval zijn. Alle proceskosten die hiermee uitgespaard worden, hoeven alvast niet meer door de schuldenaren betaald te worden. Omdat dit waarschijnlijk een groot deel van de 443 000 handelszaken bij de kantons²⁰ zal betreffen met veelal een griffierecht van € 471, is aanstonds duidelijk dat dit de gezamenlijke schuldenaren vele tientallen miljoenen zal schelen. Ik denk dat schuldenaren daar veel meer baat bij hebben dan bij een breed moratorium van zes maanden uitstel van executie. En bovendien worden daarmee ook de belangen van schuldeisers weer eens gediend.

19. Zie Jaarverslag Rechtspraak 2015, p. 17 en tabel op p. 22.

20. Jaarverslag Rechtspraak 2015, p. 17.